

FRAMMENTO
DI BREVE GENOVESE
DEL
CONSOLATO DE' PLACITI

SCOPERTO A NIZZA E COMUNICATO ALLA SOCIETÀ

DAL CAVALIERE

PIETRO DATTA

MEMBRO DELLA REGIA DEPUTAZIONE

DI STORIA PATRIA

PERGAMENA PRIMA

I.

. . . . autem de ipsis ei satisfecerit — Si quis ianuensis uel de districtu ianue uel si extraneus qui nauiget cum ianueni accusauerit aliquem ianuensem ad aliquam curiam quod non dedit dritum et ille qui accusatus fuerit ob hoc dampnum habuerit. quod semper presumam si postea coactus sit dritum soluere. ego faciam ipsum accusatorem dampnum ei restituere uel illi cuius pecunia fuerit excepto in eo casu quando coactus fuerit accusator iuramento facto sine dolo et culpa aliquem accusare.

II.

(De) his qui habitaculum ianue iurauerint.

Eos qui habitaculum ianue iurauerint qui habitant a gesta usque roboretum et a iugo usque mare secundum quod determinatum est in breui consulum Comunis pro ciuibus ianue habebo.

III.

De marinariis ad statutum terminum acceptis.

Si quis ianue ciuis qui nauem habeat locauerit et ceperit siue conduxerit marinarios ad certum terminum et ad certum uiagium si in terminum ipsum uel uiagium nauem ipsam uendiderit et aliam forte comperauerit pro eadem mercede et precio quo locati fuerunt uiagium complere teneantur (et) usque ad terminum constitutum ei exhibere (seruitia) pro constituta mercede nisi forte ipsius licentia remanserit uel eis uiandam subtraxerit. Si uero plures fuerint participes et partes eorum uendiderint et alteram partem retinuerint (marinarij qui) tangerent eos qui partem nauis retinuerint secundum eorum partem et numerum cum eis remaneant et ut prefinitum est seruitium nauis faciant. Reliqui uero qui tangunt eos qui uendiderunt secundum partem quam uendiderunt cum eis remaneant et seruitium . . . in altera naui si forte comperauerit exhibeant ut predictum est nisi eorum licentia remanserit uel uictum subtraxerit eis. Et si alteram nauem uel partem in altera naui (non) comperauerit remaneant marinarii cum illo uel illis qui nauem retinuerint. Si uero uenditor de nouo uoluerit quod marinarii sui in illa naui retinere debeant teneantur emptori secundum quod tenebantur uenditori. excepto si nauis fuerit uendita sarracenis. Si mari-

narii communiter sint accepti et pascantur fiat diuisio sorte secundum loca nauis siue per loca. Similiter teneantur marinarii . . . netare nauem in qua uenerint in portu ianue nec de ea descendere debeant donec nauis ipsa non fuerit netata. Si forte aliquis eorum contra fecerit et particeps uel participes ipsius nauis ante me reclamationem fecerint. ego inferam sibi nomine uindictæ solidos x de quanto accepero nichil reddam uel reddi faciam ullo modo.

IV.

De pecunia ad statutum terminum accepta.

Si quis ad statutum terminum uel ad statuturum etiam aliquam pecuniam in itinere maris in societate uel accomendatione aut mutuo uel aliquo modo acceperit eamque sine iusto dei impedimento ultra terminum tenuerit aut in aliud iter eam transmiserit tunc quantum ipsa pecunia augmentata fuerit absque ullo detrimento. sit salua in terra. in bonis ipsius qui eam acceperit et dehinc in antea ad rationem de quinque sex laboret ipsa pecunia. Si uero lucratus amplius fuerit de ampliacionis lucro consequatur de (iure) rationem uel si eam pecuniam in illud iter non portauerit. tunc sit illa pecunia salua in terra et a die societatis uel accomendationis uel mutui in antea laboret ad rationem de v. sex. et si plus lucratus fuerit de rebus ab eo portatis de ampliacionis lucro teneatur.

Quod si in reditu pecuniam ipsam retinuerit et ad mandatum consulum restituere supersederit tam capitale uidelicet quam proficuum. ego si inde ante me lamentatio facta fuerit diligenter inquirere tenebor eius mobile ubicumque illud esse cognouero et illud ad quem pecunia pertinebit tradam uel tradi faciam. Quod si mobile non inuenero de immobilibus licet hoc capitulum olim contineatur de simplo tamen ulterius duplum ei tradi faciam. et hec additio facta fuit per emendatores qui fuerunt MCCVII. et id tenere

et defendere ei iuuabo. Et si forte mobile uel immobile non inueno cum infamabo et forestabo nec eum restituam nisi primo in uoluntate ipsius cuius pecuniam habuit satisfecerit et concordauerit. transactiones et concordie quoque et carte facte pro his qui est (ra ianuam sunt absque uoluntate) creditorum uel illius cuius pecunia fuerit casse et irritae sint et nullius (ualoris)

V.

De his qui contrahunt sine licentia socii.

Si lamentatio coram me facta fuerit de eo quod socius qui deffert uel (mandat in) societatem in quam ille qui recepit societatem ponat terciam capitalis et de qua (societate debeat habere medietatem lucri) ad laborandum sine licentia socii aliam societatem contraxerit uel aliud auere aliquo modo susceperit in ianua uel eius districtu ei licentiam dabo quod illud proficuum quod eum contingat ex rebus sibi commissis uel acceptis sine licentia socii sit de prima societate quando primus socius hoc ignorauerit. Si socius qui uadit laboratum sine socii uoluntate pecuniam societatis uel accomendationis detulerit uel miserit in deuetum. ego laudabo quod de toto dampno quod inde acciderit socio uel ei qui pecuniam commiserit sibi ipse teneatur et efficaciter conueniri possit.

VI.

De pecunia in societate uel mutuo aut accomendatione accepta.

Si quis in societate uel mutuo aut accomendatione pecuniam ab aliquo uel aliquibus in mari uel in terra suscepit uel susceperit. ego habebō uniuersa bona illius habita et habenda creditori uel socio aut sociis accomendatario uel accomendatariis uel eorum he-

redibus solempniter pignori obligata. et si antequam eam reddat mortuus fuerit uel uiuus ad inopiam uenerit in quascumque merces uel res mobiles siue immobiles pecunia illa sit transmutata uel causa emptionis uel alio modo collocata uel expensa. si inde ante me controuersia facta fuerit inter homines quos in placito iudicare debeam. ego non dimittam pro uxore aut heredibus eius cuius pecunia fuerit faciam totum debitum soluere si de ipsa pecunia uel rebus mobilibus seu immobilibus in quibus sit transmutata uel alio modo collocata uel expensa tantum inuenero. eo saluo quod accomendator uel socius eius in mobilia preferatur aliis creditoribus. et uxori et nurui set in rebus immobilibus aquisitis a tempore societatis infra uel accomendationis seu mutui habeant equale priuilegium creditores cum sociis et accomendatoribus et in his preferantur uxori. Saluo eo quod si quis in bonis debitoris inuenerit rem suam aut quondam suam quam uendidit ei. preferatur in ea omnibus creditoribus et eciam uxori et nurui.

Item presumam et habebō pecuniam uel rem illam que inuenta fuerit in eius mobili a tempore quo pecuniam ipsam acceperit ut dictum est processisse uel comparatam esse de pecunia illa (in mutuo uel accomendatione) uel societate accepta nisi sit res illa de qua uenditor nundum sit pretium consecutus. hoc sane intellecto quod si fuerint plures socii uel accomendatores quod ille potior sit in re de qua agetur qui poterit monstrare quod ex re sua uel pecunia sua est empta uel processit. Et si pecuniam quam supradicto modo acceperit in societate uel mutuo aut accomendatione uastauerit uel deuastari fecerit quod semper presumam nisi ostenderit amisisse sine culpa sua si fuerit a solidis c. supra. si tunc ipse cuius pecunia fuerit personam illius postulauerit eam illi deliberabo si fuerit artificiatuſ aut ignobilis. si uero fuerit nobilis suspendam illum ab omni officio et beneficio ciuitatis et insuper eum forestabo nec eum restituam nisi de suo debito ei in sua uoluntate satisfecerit. et si quis persona ipsum hospitauerit ego domum quam hospitatus fuerit dirui faciam nisi defendere poterit se hanc probationem ignorasse.

Si uero de rebus sibi commissis in societate uel accomendatione aut mutuo uel sorte ex pecunia (illa) emptionem aliquam uel super illis contractum aliquem fecerit habeat qui societatem uel accomendationem fecit actionem tam in rem quam in personam contra illum cum quo contraxerit. non nocente sibi capitulo facto super illos qui prestant uel contrahunt cum illis qui in cursum uadunt. quin ille qui societatem uel accomendationem fecerit contra illum cum quo contraxerit possit petere totum debitum de quanto sibi attingit pro quantitate sue societatis uel accomendationis iam dicto capitulo non obstante.

Si quis uero cum pecunia uel rebus alicuius iuit extra ianuam negotiatum et miserit (ianuam) merces uel res aliquas ego si inde ab aliquo socio eius aut accomendatario qui pecuniam ei in societate uel accomendatione dederit monitus fuero ut pecuniam sub interdicto ponam et in mea potestate accipiam eamque socio uel accomendatario producenti ante me publicum instrumentum in quo contineatur quod res societatis uel accomendationis in eius potestate poni debeant. res ipsas dabo et cedam tamquam sue societatis suscepta tamen ab illo uel illis idonea cautione restituendi eam in ordinatione consulatus si quis rationabiliter monstrare poterit quod ille res aliunde processerint aut quod sue sint uel empte de pecunia sua et si fuerint plures qui similiter hoc postulauerint ut predictum est obseruabo. accepta ab eis cautione. Et si aliquis non habuerit cartam et probare poterit per testes se in illo itinere ei fecisse societatem uel accomendationem idem faciam.

Si quis

PERGAMENA SECONDA

VII.

. . . nei testes uel quinque testibus idoneis rationabiliter probate fuerint uel si masculinorum duorum testium attestazione dispositio defuncti patris uel matris aut aui paterni inter liberos masculini uel feminini sexus probetur. eam ratam habeo salua tamen in bonis parentum filiis et parentibus in bonis filiorum falcidia. secundum quod leges definiunt. Ita quoque hoc dictum est quod si quis contra testamentum factum per notarium pro more ciuitatis ianue per duos testes probare uelit. quod non admittatur talis probatio nec prosit illi qui illas iam produxit. Si quis testamentum rerum suarum fecerit contra filios uel descendentes a filiis per cartam et illud publici notarii presentia cum testibus reuocauerit uel cassauerit coram

tribus testibus uel pluribus idoneis dispositionem uel testamentum alicuius momenti preterea non habebo. si lamentatio ante me uel placitum fuerit factum ex eo quod aliquis alienauerit uel reliquerit in ultima uoluntate alicui persone uel collegio rem aliquam in qua esset auo paterno uel patri obligatus ego obligationem illam autam uel paternam sequar et preferam alienationi quam inde nepos uel (filius) contra ultimam aui uel patris uoluntatem fecerit. excepto in patrimonio mulierum quod uxoribus. . . his que hinc retro fuerint maritate et de cetero maritabuntur.

Si quis filius familias uel filia fecerit testamentum rerum suarum uel dotium seu aliam ultimam uoluntatem firmam habebo et tenebo non obstante eo quod pater habuisset usumfructum de iure in illis rebus. salua falcidia filiis. set filia familias si habuerit dotes et filios non habuerit non possit aliquid iudicare sine uoluntate patris excepto quod possit iudicare pro anima sua si habuerit patrimonium ultra libras L. decenum et a libris quinquaginta infra quintum et patre nolente.

VIII.

De rebus defunctorum ianuam deferendis.

Si quis noster conciuis mortuus fuerit ultra portum ueneris et ultra naulum et alius noster conciuis accipiet res illius defuncti coram bonis testibus et ponet in aliquo ligno quod uenturum sit in ianuam uel in districtu uel non. si de rebus contigerit periculum uel dampnum et inde querimonia facta fuerit ego absoluaui illum qui res illas ut superius dictum est acceperit.

Si uero . . . apud terras sarracenorum uel per alias diuersas mundi partes aliquis ianuensis mori contigerit et ibi dispositionem probatam mi per tres testes masculos fecerit firmam habebo si mi testes idonei uidebuntur.

IX.

De occasione postumi uel postume testamento.

Si quis ab incepta potestaria domini iacobi manerii fecit uel de cetero fecerit testamentum uel ultimam uoluntatem inter filios nulla uentris uxoris habita mentione siue postumi uel postume seu postumorum uel postumarum nichilominus testamentum seu alia ultima uoluntas sit firmum uel firma quamuis postumus uel postuma seu postumi uel postume nascantur. habeat tamen unaqueque ipsorum de bonis paternis quantum reliquerit uni de aliis filiabus quam uel quas habebat tempore testamenti et si nulli relinquendum . . . quia nullam tunc filiam habebat sit in meo arbitrio et trium propinquorum ex parte patris et duorum ex parte matris quantum habere debeat de bonis paternis. Si propinquos non habuerit in arbitrio consulatus placitorum sub cuius iurisdictione esset. et si nullum filium tempore testamenti habebat et postea natus fuerit ei postumus uel postuma totum relinquitur. Et si fuerit masculus habeat tantum quantum unus de filiis masculis. Et si alii filii uel filie fuerint obligati a patre per substitutionem uel alio modo eadem obligatio intelligatur facta postumo uel postume et obseruetur in eis et eidem uel eisdem sint obligati postumus uel postuma et eodem modo cui uel quibus alii fuerint obligati.

X.

De paratis proficisci in longum iter.

Si aliqua persona cui iustitiam facere debuero ante me reclamationem fecerit de aliqua persona que sit parata proficisci in longum iter conquerenti respondere compellam nisi iurauerit quod intra

dies VIII. ex quo per me uel missum meum fuerit appellatus credat se mouere et ire in illud iter in quo casu dilationem ei dabo competentem secundum iuris ordinem et consuetudinem ciuitatis primo inde facta lamentatione et pignore bandi dato et si ab aliqua parte requisitum fuerit sacramentum calupnie eos inde subire compellam quando placitum fuerit a libris X supra a libris uero decem infra sit in nostro arbitrio. Si uero instrumentum publicum aduersus eum produxerit de rebus illis . . . querimonia fuerit tunc respondere compellam quod de debito illo ei satisfaciat nisi ei uoluerit contradicere et iurauerit quod infra dies VIII ex quo appellatus fuerit ut predictum se mouere credat pro illo uiatico pro quo proficisci paratur tunc admonebo illum si potero quod dimittat siue constituat idoneum suum procuratorem pro quo in illa causa idonee caueat iudicatum solui.

Quod si non ita procuratorem dimiserit audiam rationes actoris uel presentis et diffiniam et iudicabo si tamen questio fuerit de re immobili et ipsum quem ita cognouero paratum ire in longum iter usque ad dilationem sibi datam expectabo si placitum istud non esset inceptum. Et si finita dilatione ipse uel eius procurator quem dimiserit non esset presens in causa ego causam ipsam audire et diffinire tenebor si pars aduersa tamen procedere uoluerit.

Si uero placitum illud erit inceptum et in processum tunc procuratorem illum quem paratus ire in longum iter dimiserit in causa nulla ei dilatio data actori respondere compellam et quod in omni causa siue publicum instrumentum inde appareat siue non dominus pro suo curatore quem dimiserit iudicatum solui idonee caueat de re mobili. Quod si reus facere noluerit ea que dicta sunt id quod actor contra eum proposuerit secundum tenorem sui instrumenti ratum et firmum habebit et id ei laudabo si uoluerit et possit inde ei tradam de rebus illius ubicumque fuerint. Si uero actor iuramentum diffinitum in prescriptis casibus reo detulerit et reus illud facere recusauerit tunc illud actori deferam et placitum iudicabo.

XI.

De non mutuanda pecunia.

Ego laudabo in publico parlamento secundum uel III. quod fecero quod nulla persona nostre compagne del mutuam pecuniam pro milite extraneo uel pro soluendo debito ipsius neque del mutuam pecuniam alicui ianuensi uel de districtu ianue accipienti pro milite extraneo uel pro debito eius soluendo. Si uero debitor coactus soluerit debitum et propter factam solutionem ante me fecerit lamentationem aut aliquis pro eo compellam creditorem ipsum debitum reddere debitori uel suo misso. Si ipse debitor probare poterit quod creditor sciret pecuniam pro extraneis militibus captam esse. si autem probare non poterit et creditor iurare uoluerit quod non sciebat nec credebat pecuniam suam pro extraneis militibus uel debito eorum soluendo ex mutuo quod aliquando eis factum fuerit non mutuauerit. in hoc casu non noceat hoc capitulum creditori et excepto si iurare poterit se istud capitulum et laudem ignorasse. laudabo et quod notarii teneantur aduersus ianuenses quibus contractus de cetero fecerint de mutuo in quo iuramentum contineatur sub eodem iuramento scire si pro militibus extraneis illam pecuniam mutuauerint et si constiterit quod illud mutuum faciant pro militibus extraneis sicut dictum est contractus illos et cartas non faciant et contra huius capituli tenorem mutuanti uel fidem iubenti libras XV auferam.

XII.

Ut nullus ianuensis compellat alium ad extraneam curiam.

Laudabo publice in parlamento quod nullus ianuensis appellet aliquem uel aliquos ianuenses in extraneis terris ad extraneum iu-

dicem aut extraneam curiam de aliquibus contentionibus siue brigis que inter eos emergissent. Et si quis contra hoc fecerit et dampnum aliquod in persona uel pecunia uocati uel uocate ad extraneum iudicem contigerit de rebus illius uel illorum qui contra hoc fecerint restituere faciam bona fide si potero. et socio eius siue accomendatario cui dampnum contigerit de pecunia ei commissa qui uocatus fuerit ad extraneam curiam. excepto in eo casu quando ianuensis consulatus fortassis in ea terra non esset et ipse aduersus quem ageretur iustitiam conquerenti exhibere nollet. et hoc in duorum uel trium ianuensium laude qui ibi essent et tribus uicibus ab eo citatus esset. uel si consul esset in illa terra et reus nollet sub consule facere rationem tunc liceat sibi ad iudicem siue curiam ipsius terre suam querimoniam deponere absque pena huius capituli.

Ut autem ualidiora in perpetuum teneantur laudem in registro scribi faciam et testari si laus illa in registro comunis scripta non esset. uidelicet quod perpetuo firma sit et inuiolata seruetur. eo saluo quod si ille qui societatem uel accomendationem suscepit uel alio modo ab aliquo ianuensi cui pecuniam debeat noluerit restituere socio presenti et conquerenti seu procuratori suo literas consulatus exhibenti aut ex illis facere et stare ad rationem et ordinationem ianuensium consulum qui destinantur ad terras in qua uel quibus fuerint uel si ibi non essent in laudem duorum uel plurium ianuensium idoneorum qui presentes fuerint tunc impune possit apud illam primam curiam querimoniam deponere. Nisi cum illo se concordauerit